

100 LAT
CMENTARZA WOJSKOWEGO
NA POWĄZKACH
100 YEARS
OF POWĄZKI
MILITARY
CEMETERY

Organizatorzy:

Zarząd Cmentarzy
Komunalnych
w Warszawie

CMENTARZ WOJSKOWY

LEGENDA

- DOM PRZEDPOGRZEBOWY
- KWATERA UCZESTNIKÓW POWSTANIA 1863 R.
- KWATERY ŻOŁNIERZY WOJSKA POLSKIEGO Z I WOJNY ŚWIATOWEJ 1914-1918
- KWATERY ŻOŁNIERZY WOJNY POLSKO-BOLSZEWICKIEJ 1919-1920
- KWATERY ŻOŁNIERZY WOJSKA POLSKIEGO Z II WOJNY ŚWIATOWEJ 1939-1945
- KWATERA OFIAR TERRORU HITLEROWSKIEGO
- KWATERY ŻOŁNIERZY POWSTANIA WARSZAWSKIEGO 1944
- ALEJA ZASŁUŻONYCH
- KANCELARIA CMENARZA WOJSKOWEGO
- BIURO ZARZĄDU CMENARZY KOMUNALNYCH
- KOLUMBARIUM
- 21 c
- POMNIKI I MIEJSCA PAMIĘCI
- i
- WYSZUKIWARKA GROBÓW
- DROGI Z OGRANICZONĄ KOMUNIKACJĄ SAMOCHODOWĄ
- DROGI I CHODNIKI DO RUCHU PIESEGO

PREZYDENT
MIASTA STOŁECZNEGO WARSZAWY

Szanowni Państwo,

Cmentarz Wojskowy na Powązkach ma swoją własną stuletnią już historię. Opisane w folderze losy tego miejsca ilustrują zagmatwane dzieje naszego narodu oraz Miasta wraz z jego wielokulturowością. Ukazują przemianę od niewielkiego cmentarza aż po narodową nekropolię.

Cmentarz jest odwiedzany przez kolejne pokolenia warszawiaków i przyjezdnych. Oddają oni hołd spoczywającym tu zasłużonym postaciom życia publicznego, oraz wszystkim tym, którzy walcząc na różnych polach bitew, oddali życie za Ojczyznę.

Zachęcam Państwa do odwiedzania nekropolii i historycznej refleksji wspomaganej lekturą nagrobnych inskrypcji.

Z wyrazami szacunku

Hanna Gronkiewicz-Waltz

Warszawa, sierpień, 2012 r.

Powązki, which were formerly named Mostki, were firstly mentioned in the first half of the 14th century.

After **1770** Adam and Izabela (parents' family name Flaming), established a secluded country park on this terrain. During Kościuszko insurrection in **1794** the park was demolished. Until **1821** on this terrain there were industrial buildings. Between **1821–1830** on the terrain of Powązki there were Polish and Russian military camps, and after the November Uprising – only Russian ones.

In the **80's of the 19th century** there was a fort established (today it is named "Fort Bema"), where a part of Russian garrison was placed. An orthodox church and a field hospital were built before **1872**.

In **1912** south-east from the fort, the tsarist authorities of the time of Warsaw Military Area established a cemetery for Russian soldiers and civil servants of the Russian garrison. The cemetery was divided into quarters.

After the outbreak of the World War I in **1914** warfare on the Polish land caused the need to enlarge the cemetery, as a place to bury soldiers and prisoners of war from different nations was needed. Armies in combat were multi-national, amongst fallen and deceased were Poles, Germans, Hungarians, Croats, Czechs and Slovaks.

After the Germans took Warsaw, the German garrison took upon the management of the cemetery in **the August 1915**.

Between **1915–1918** in the north-eastern part of the cemetery approximately 4800 German fallen and deceased soldiers were buried; prisoners of war of different nationalities were also buried. Well preserved tombstones from 1915 are placed under the obelisk in the quarters C33 i A11.

▼ Zachowany nagrobek z cmentarza prawosławnego, 1912-1915

▼ The surviving tomb from the Orthodox cemetery, 1912-1915

Fot. K. Dybalski

▲ Najstarszy zachowany grób z 1914 r.

▲ The oldest surviving grave from 1914

Fot. K. Dybałski

▼ Obelisk pamięci pochowanych żołnierzy rosyjskich poległych w I wojnie światowej

▼ Obelisk the memory of buried Russian soldiers killed in World War I

Fot. K. Dybałski

Powązki to nazwa dawnych Mostków, miejscowości, o której najwcześniejsze wzmianki pochodzą z pierwszej połowy XIV wieku.

Po **1770 roku** na tym terenie Adam i Izabela z Flamingów księżna Czartoryska założyli wiejski ustronny park. Podczas insurekcji kościuszkowskiej w **1794 roku** park uległ zniszczeniu. Do **roku 1821** na tym terenie znajdowały się zabudowania przemysłowe. W latach **1821–1830** na terenie Powązek stacjonowały wojska polskie i rosyjskie, a po powstaniu listopadowym **1830 roku** – jedynie rosyjskie.

W latach **1830–1831** znajdowały się tu powstańcze obozy wojskowe, przy których założono prowizoryczny cmentarz poległych i zmarłych w szpitalach powstańców.

W latach **osiemdziesiątych XIX wieku** stanął tu jeden z fortów, obecnie fort Bema, gdzie umieszczono część garnizonu rosyjskiego.

Przed **1872 rokiem** została zbudowana cerkiew i lazaret.

W **1912 roku** na południowy wschód od fortu carskie władze ówczesnego Warszawskiego Okręgu Wojskowego założyły cmentarz zmarłych żołnierzy armii rosyjskiej i urzędników garnizonu wojskowego. Cmentarz podzielono na kwatery.

Po wybuchu I wojny światowej w **1914 roku** działania wojenne na terenie ziem polskich spowodowały, że cmentarz powiększono, gdyż trzeba było grzebać żołnierzy i jeńców różnych narodowości. Z uwagi na wielonarodowość walczących armii wśród poległych i zmarłych od ran byli Polacy, Niemcy, Węgrzy, Austriacy, Chorwaci, Czesi, Słowacy.

Po zajęciu Warszawy przez Niemców cmentarz w **sierpniu 1915 roku** przeszedł pod zarządek garnizonu niemieckiego.

W północno-zachodniej części cmentarza w latach **1915–1918** pogrzebano około 4800 poległych i zmarłych żołnierzy niemieckich. Grzebano również jeńców wojennych różnych narodowości. Zachowane do dziś nagrobki z 1915 roku znajdują się pod obeliskiem w kwaterze C33 i A11.

- ▲ Pomnik czterech poetów legionistów
 - ▲ The Monument to the four poets, legionnaires
- Fot. K. Dybalski

- ▼ Groby żołnierzy poległych w 1920 r.
 - ▼ The graves of the soldiers fallen in 1920
- Fot. K. Dybalski

This period is noted in the archives as the time of establishing in **1917** the first quarter for 50 Polish "Legion" soldiers, who died between April 1917 – 5th November 1918 in "Legion" Hospital, which was placed in Ujazdowski Castle in Warsaw. In **1918** the cemetery was taken upon the Curia of the Field Bishop of the Polish Army as a military cemetery.

Since November 1918 until the end of 1920 approx.

2500 participants of war on eastern boundaries of Poland and the war of the independence of the country were buried.

In **1921** necropolis received full rights and the name of Military Cemetery.

Between **1918–1923** a total amount over 5000 of Polish soldiers were buried; soldiers had fallen between 1918–1920, exhumed from Warsaw area or died in Warsaw's hospitals.

In the 1920's the area of the cemetery achieved 16,5 ha.

In **1921 and 1922**, among others, deceased Bolsheviks' prisoners of war, re-emigrants and military officers' children were buried.

In **1922** Military Curia gave direct management of the cemetery to a new Roman Catholic parish of Józefat Kuncewicz. Former Orthodox church was adapted to a Catholic church. On the cemetery, avenues were traced and a new arrangement and marks on the quarters were made. As the time went by, new quarters were being formed, related to famous historic events of war or organisation of Polish veterans and military formations.

In **1923** assignment of quarters for citizens of Saint Józefat parish in north-western part of the cemetery.

17th October 1923 – burial of 24 victims of an explosion in armoury in Warsaw Citadel. (A15)

Ten okres dziejów zaznaczył się w dokumentacji archiwalnej cmentarza pierwszą, istniejącą od **1917 roku** polską kwaterą pięćdziesięciu żołnierzy Legionów zmarłych od kwietnia 1917 do 5 listopada 1918 roku w szpitalu legionowym znajdującym się w Zamku Ujazdowskim w Warszawie.

1918 – cmentarz przejęła Kuria Biskupia Polowego Wojska Polskiego na cmentarz wojskowy.

Listopad 1918 – koniec 1920 – pogrzebano około 2500 uczestników walk o granice wschodnie i w obronie powtórnie zagrożonej niepodległości kraju.

1921 – nekropolia uzyskała pełne prawa i miano cmentarza wojskowego.

1918–1923 – na cmentarzu pochowano ogółem ponad 5000 żołnierzy polskich poległych w latach 1918–1920, ekshumowanych z okolic Warszawy, a także zmarłych w szpitalach warszawskich.

Lata dwudzieste – teren cmentarza zajmował 16,5 ha.

Lata **1921–1922** – to między innymi pochówki jeńców bolszewickich oraz zmarłych reemigrantów i dzieci oficerów.

1922 – Wojskowa Kuria Biskupia przekazała bezpośredni nadzór nad cmentarzem nowo utworzonej parafii Kościoła rzymskokatolickiego pw. św. Józafata Kuncewicza. Na kościół adaptowano byłą cerkiew. Wyznaczono alejki, wprowadzono nowy układ kwater i ich oznaczenia. Z biegiem czasu powstawały kwatery związane pochówkami z wydarzeniami wojennymi lat minionych lub z organizowaniem się weteranów polskich związków i formacji wojskowych.

1923 – wydzielono na północno-zachodnim obszarze cmentarza wojskowego kwaterę grzebalną dla potrzeb mieszkańców parafii św. Józafata.

17 października 1923 – pochowano 24 ofiary wybuchu w zbrojowni Cytadeli Warszawskiej. (A15)

▼ Grób poległych w wybuchu w Cytadeli Warszawskiej 13 października 1923 r.

▼ The grave of the people killed in an explosion in the Warsaw Citadel on October 13, 1923
Fot. K. Dybański

- ▲ Grób żołnierza poległego w dniach przewrotu majowego, 1926 r.
- ▲ The tomb of the Unknown Soldier killed during the 1926 May Coup d'etat
Fot. K. Dybański

17th May 1926 – 169 soldiers and 8 civilians died during the May Coup d'Etat in 1926. (A16, B18, B20)
In **1926** a part of the main avenue was raised to the dignity of Avenue of the Honour.

1st November 1929 – “WARSAW EAGLETS MONUMENT” was unveiled. The monument was built in order to give the eternal honours to soldiers fallen in Polish-Bolshevik war in 1920.

In **1931** general of brigade Władysław Jaxa-Rożen (1875–1931), participant of Polish-Bolshevik war, Commander of Shooting Union, was buried in the Avenue of Honour.

1932 – raising a tumulus – forming quarter “DOWBORCZYCY CEMETERY” – symbolic grave of soldiers of gen. Józef Dowbór-Muśnicki 1st Eastern Corps, fallen between 1917–1918 in Bobrujsk in Belarus.

1933–1938 – forming quarter – cemetery of “VETERANS OF THE JANUARY UPRISING 1863”.

- ▶ Składanie wieńców na symbolicznym grobie legionistów, 2 listopada 1934 r.
- ▶ Placing wreaths on the symbolic grave of legionnaires, November 2, 1934
Fot. ze zbiorów NAC

▲ Kwatery weteranów powstania 1863 r.

▲ The plot of the veterans of the Uprising of 1863

Fot. K. Dybalski

▶ Przeniesienie prochów powstańców styczniowych 1863 r. do kwatery na cmentarz w kwietniu 1934 r.

▶ The transfer of the ashes of the insurgents of the January Uprising of 1863 to the plot at the cemetery, April 1934

Fot. ze zbiorów NAC

17 maja 1926 – na cmentarzu pochowano 169 żołnierzy oraz 8 osób cywilnych poległych w czasie przewrotu majowego. (A16, B18, B20)

1926 – część alei głównej podniesiono do rangi Alei Zasłużonych.

1 listopada 1929 – został odsłonięty „POMNIK ORLĄT WARSZAWSKICH”. Pomnik zbudowany ku wiecznej pamięci żołnierzom poległym w wojnie polsko-bolszewickiej 1920 roku.

1931 – w Alei Zasłużonych spoczął gen. bryg. Władysław Jaxa-Rożen (1875–1931), uczestnik wojny polsko-bolszewickiej, komendant Związku Strzeleckiego.

1932 – usypanie kopca i utworzenie kwatery „CMENTARZA DOWBORCZYKÓW” – symbolicznej mogiły żołnierzy I Korpusu Wschodniego gen. Józefa Dowbór-Muśnickiego poległych w latach 1917–1918 w Bobrujsku na Białorusi.

1933–1938 – utworzenie kwatery, cmentarza „WETERANÓW POWSTANIA STYCZNIOWEGO 1863 r.”

► Uroczystość przeniesienia z Wołyń prochów działacza niepodległościowego sierżanta Aleksandra Sulkiewicza, 8 września 1935 r.

► The ceremony of the transfer of the ashes (from Wołyń) of independence activist Sergeant Aleksander Sulkiewicz, September 8, 1935

Fot. ze zbiorów NAC

On **8th September 1935** took place funeral ceremony of sergeant Aleksander Sulkiewicz, Polish "Legion" soldier, whose ashes were brought from Wołyń.

In **1938** forming a quarter – symbolic grave of "SYBIRACY".

30th July 1938 – funeral of airman: Nartowski, Zarzycki and Panek, who died tragically during the Polish aircrash in Romania.

Between **1937–1939** the quarters of Polish soldiers died between 1918–1920 were put in order and re-arranged.

Individual graves were arranged into firm lines and a concrete crosses were put on every grave.

► Pogrzeb generała brygady dypl. Stanisława Zosika-Tessaro, 14 marca 1933 r.

► The funeral of brigadier general Stanisław Zosik-Tessaro, March 14, 1933

Fot. ze zbiorów NAC

▶ Uroczystości pogrzebowe generała brygady Włodzimierza Maxymowicza-Raczyńskiego, luty 1938 r.

▶ The funeral of brigadier general Włodzimierz Maxymowicz-Raczyński, February 1938

Fot. ze zbiorów NAC

8 września 1935 – uroczystość złożenia prochów żołnierza Legionów Polskich, sierżanta Aleksandra Sulkiewicza, przeniesionych z Wołynia.

1938 – utworzenie kwatery, symbolicznej mogiły „SYBIRAKÓW”.

30 lipca 1938 – pogrzeb lotników Nartowskiego, Zarzyckiego i Panka, ofiar katastrofy polskiego samolotu pasażerskiego w Rumunii.

Lata 1937–1939 – uporządkowanie kwatery żołnierzy polskich poległych i zmarłych w latach 1918–1920. Wyrównano dotychczasowe indywidualne groby w równe szeregi, każdą mogiłę oznaczono jednakowym betonowym krzyżem.

▶ Pogrzeb lotników Nartowskiego, Zarzyckiego i Panka, ofiar katastrofy polskiego samolotu pasażerskiego w Rumunii, 30 lipca 1938 r.

▶ The funeral of the airmen Nartowski, Zarzycki and Panek, the Polish victims of the crash of a passenger plane in Romania, July 30, 1938

Fot. ze zbiorów NAC

▲ Grób ppor. Antoniego Piotrowskiego, pilota 152 EM zestrzelonego nad Warszawą 1 września 1939 r.

▲ The grave of 2Lt Antoni Piotrowski, the pilot of EM 152, shot down over Warsaw on 1 September 1939

Fot. K. Dybański

▶ Pogrzeb żołnierza niemieckiego, grudzień 1939 r.

▶ The funeral of a German soldier, December 1939
Fot. ze zbiorów NAC

1939 – enlargement Military Cemetery area up to 17,2 ha. In the early phase of the World War II, fallen soldiers, Warsaw's defenders and civilian victims of bombardings and shootings were buried in individual graves.

December 1939 German occupant authorities issued a decision to bury German soldiers.

1939–1942 – Burials of soldiers of Polish Army, who fell or died in hospitals. In 1939, amongst the buried ones were: brigadier general Mikołaj Bołtuć (1893–1939, fallen in the battle under Łomianki) and brigadier general Stanisław Dzięwulski (1869–1939, died in a result of injuries suffered during battles of Warsaw).

In **August 1941** – according to German occupant authorities' order, area of 5 ha in the north-eastern part of the cemetery was excluded for German needs only. This part was fenced and the main entrance was closed for the Polish citizens. Polish graves, which had been here, were transferred to other parts of the cemetery.

From 1941 till the outbreak of the Warsaw Uprising in 1944 both civilians and murdered conspiracy soldiers were buried in the cemetery. Counterfeit documents were used to bury conspiracy soldiers.

▲ Pomnik żołnierzy Wojska Polskiego poległych w obronie Warszawy we wrześniu 1939 r.

▲ The monument to the soldiers of the Polish Army who died in defence of Warsaw in September 1939

Fot. K. Dybański

1939 – powiększenie powierzchni Cmentarza Wojskowego do 17,2 ha. W początkowej fazie działań wojennych chowano w kwaterach grobów indywidualnych poległych żołnierzy i obrońców Warszawy oraz cywilne ofiary bombardowań i ostrzeliwań artyleryjskich.

Grudzień 1939 – niemieckie władze okupacyjne zarządzają pochówki żołnierzy niemieckich.

Lata 1939–1942 – pochówki żołnierzy Wojska Polskiego poległych lub zmarłych z ran w szpitalach. W 1939 r. pochowani zostali między innymi poległy w walce pod Łomiankami gen. bryg. Mikołaj Bołtuć (1893–1939) oraz gen. bryg. Stanisław Dziewulski (1869–1939), który zmarł na skutek ran odniesionych w walkach o Warszawę.

Sierpień 1941 – na polecenie niemieckich władz okupacyjnych w północno-wschodniej części cmentarza wydzielono 5-hektarowy obszar wyłącznie dla potrzeb Niemców. Ogrodzono wydzieloną część, zamknięto bramę główną dla ludności polskiej. Znajdujące się w tej części polskie groby przeniesiono w inne rejony cmentarza.

1941 – aż do wybuchu powstania warszawskiego w 1944 roku – grzebano osoby cywilne oraz zamordowanych żołnierzy konspiracji, wykorzystując do tego celu sfałszowane dokumenty identyfikacyjne.

▲ Kwatery harcerskiego batalionu Armii Krajowej „Zośka”

▲ The plot of the „Zośka” scouting battalion of the Armia Krajowa
Fot. K. Dybalski

3rd April 1943 – funeral of Janek Bytnar “Rudy”, scoutmaster, second lieutenant of Home Army (Armia Krajowa)

24th August 1943 – funeral of Tadeusz Zawadzki “Zośka”, scoutmaster, second lieutenant of Home Army (Armia Krajowa).

1945 – in the first months after battles of war were finished, mass funerals started to be conducted, in which fallen and deceased exhumated from the city streets, squares and places were buried. In collective and individuals graves were buried: the fallen and murdered insurgents of Warsaw Uprising, soldiers of Polish Army, Warsaw’s defenders from 1939, soldiers of People’s Polish Army fallen during battles of Warsaw and civilians.

At the beginning, the insurgents were buried by their families.

Quarters of graves were formed according to soldiers’ formation, classification and battalion.

On **6th March 1945**, City Board created Exhumation Committee, which also engaged in the burials.

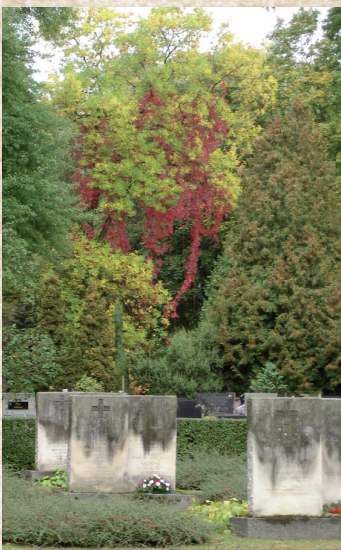
18th August 1945, in the south-eastern part of the cemetery, the City Board created municipal cemetery on the area 7,8 ha.

In one of its quarters the victims of the Nazi terror, whose ashes were found during rebuilding Warsaw from ruins, were buried.

1st August 1946 – unveiling the monument “GLORIA VICTIS” (Glory to the Defeated), a commemoration to Home Army soldiers, who died during the Warsaw Uprising.

26th October 1946 – the cemetery was took upon by People’s Polish Army. Process of cleaning after the war started.

Between 1946–1952 some more burials of exhumated soldiers took place. Amongst others, on the cemetery were buried the ashes of: Fortress Modlin defenders’ and soldiers of the armies “Poznań” and “Pomorze”. In this period new quarters of Polish Army soldiers, Warsaw’s defenders, Home Army soldiers, People’s Polish Army and People’s Army were formed.

▲ Kwatery ofiar terroru hitlerowskiego 1939-1945

▲ The plot of the victims of hitler's terror 1939-1945

Fot. K. Dybalski

3 kwietnia 1943 – pogrzeb hm ppor. AK Janka Bytnara „Rudego”.

24 sierpnia 1943 – pogrzeb hm ppor. AK Tadeusza Zawadzkiego „Zośki”.

1945 – w pierwszych miesiącach po zakończeniu walk o Warszawę rozpoczęto masowe pogrzeby osób poległych i zmarłych, ekshumowanych z ulic, skwerów i placów miasta. W kwaterach zbiorowych oraz indywidualnych mogiłach grzebano poległych i pomordowanych powstańców warszawskich, żołnierzy Wojska Polskiego – obrońców Warszawy z 1939 r., żołnierzy Ludowego Wojska Polskiego poległych w czasie walk o Warszawę oraz osoby cywilne. Do grzebania poległych powstańców jako pierwsze przystąpiły ich rodziny. Zakładano kwatery grobów z podziałem na formacje, zgrupowania i bataliony.

6 marca 1945 – w pochówki poległych i zmarłych włączył się powołany przez Zarząd Miejski Komitet ds. Ekshumacji.

18 sierpnia 1945 – przy południowo-wschodniej granicy cmentarza wojskowego Zarząd Miejski założył na powierzchni 7,8 ha cmentarz komunalny. W jednej z kwater grzebano ofiary terroru hitlerowskiego, których szczątki były wydobywane podczas odgruzowywania i odbudowy Warszawy.

► Dzień Wszystkich Świętych na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach. W czasie specjalnej uroczystości pochowano zwłoki 300 ekshumowanych żołnierzy I Armii Wojska Polskiego poległych w walce o Pragę, 1 listopada 1946 r.

► All Saints' Day at the Powązki Military Cemetery. During the special ceremony, 300 corpses of exhumed 1st Polish Army soldiers who died in the battle for Prague were buried, November 1, 1946.

Fot. PAP

- ▶ Uroczystości przed pomnikiem żołnierzy Armii Krajowej, 1 listopada 1947 r.
 - ▶ The ceremony before the monument to the soldiers of the Armia Krajowa, November 1, 1947
- Fot. PAP

▼ Groby żołnierzy WP i ochotników poległych podczas obrony Warszawy we wrześniu 1939 r.

▼ Tombs of the Unknown Soldiers of the Polish Army and volunteers killed during the Defence of Warsaw in 1939

Fot. K. Dybalski

24th October 1948 ashes of 50 prisoners of Pawiak (hung on 16th October 1942, as Nazi revenge for Home Army sabotage on the railway of Warsaw area), exhumated from Jewish cemetery at Okopowa street., were buried in the cemetery. (C6) In the **November 1950** on the cemetery were buried the ashes of 634 soldiers and 63 civilians exhumated from Warsaw's Defenders' Cemetery, which had been placed on the terrain of former Ujazdowski Hospital.

27th April 1958 a monument was unveiled – a symbolic grave "IN THE MEMORY OF POLISH WOMEN MURDERED IN CONCENTRATION CAMP IN RAVENSBUCK 1939–1945".

During 60's the process of repairing the negligence and damages started. According to general plan of architect E. Jankowska, the cemetery received partly new, partly modernised spacial division; a necessary ceremonial and administrative buildings were built. Also an new funeral parlour was built, the terrain was canalised, asphalt was laid on avenues and some trees and bushes were planted. Some car parks and a fence with gates were built. Renovation and modernization of war quarters was started.

1 sierpnia 1946 – odsłonięto pomnik „GLORIA VICTIS” (Chwała Zwycięzonym), monument poświęcony pamięci żołnierzy AK poległych w Powstaniu Warszawskim.

26 października 1946 – cmentarz przejęło Ludowe Wojsko Polskie. Rozpoczęto jego porządkowanie po okresie wojennym.

Lata 1946–1952 – kolejne pochówki ekshumowanych żołnierzy. Na cmentarzu spoczęły między innymi prochy obrońców Twierdzy Modlin oraz żołnierzy Armii „Poznań” i „Pomorze”. W tym też okresie powstawały kolejne kwatery żołnierzy Wojska Polskiego – obrońców Warszawy z 1939 roku, żołnierzy Armii Krajowej, Ludowego Wojska Polskiego i Armii Ludowej.

24 października 1948 – z cmentarza żydowskiego przy ulicy Okopowej ekshumowano na Cmentarz Wojskowy szczątki 50 więźniów Pawiaka powieszonych 16 października 1942 roku w odwecie za akcję sabotażową AK na linii kolejowej wokół Warszawy. (C6)

Listopad 1950 – na cmentarzu pogrzebano szczątki 634 żołnierzy i 63 osób cywilnych ekshumowanych z Cmentarza Obrońców Warszawy na terenie dawnego Szpitala Ujazdowskiego.

27 kwietnia 1958 – odsłonięcie pomnika, symbolicznej mogiły „PAMIĘCI POLEK ZAMORDOWANYCH W OBOZIE KONCENTRACYJNYM W RAVENSBRÜCK 1939–1945”.

Lata sześćdziesiąte – przystąpiono do likwidacji zanieganych i zniszczonych. Według ogólnego planu architekt E. Jankowskiej cmentarz zyskał w części nowy, a w części zmodernizowany układ przestrzenny oraz niezbędne budowle ceremonialne i administracyjne. Zbudowano dom przedpogrzebowy (arch. Zbigniew Gnass), skanalizowano teren, wyasfaltowano alejki, posadzono drzewa i krzewy. Zbudowano parking i ogrodzenie z bramami. Rozpoczęto remont i modernizację kwater wojennych.

▼ Pomnik pamięci pięćdziesięciu patriotów polskich powieszonych przez hitlerowców, 16 października 1942 r.

▼ The monument to the memory of fifty Polish patriots hanged by the Nazis, October 16, 1942

Fot. K. Dybalski

- ▲ Mauzoleum ku czci Polaków pomordowanych w obozach koncentracyjnych
- ▲ The mausoleum of Poles murdered in concentration camps

Fot. K. Dybalski

- ▶ Pomnik żołnierzy I Samodzielnej Brygady Spadochronowej i „Cichociemnych”
- ▶ The monument to the soldiers of the First Independent Parachute Brigade and the „Cichociemni”

Fot. K. Dybalski

1st January 1964 – according to National Council of the City of Warsaw’s resolution, military and municipal cemeteries (approx 24,5 ha) were united, took over by the city and named: “Municipal Cemetery Powązki”.

19th September 1965 – monument – symbolic collective grave of “1st INDEPENDENT PARACHUTE BRIGADE AND »THE UNSEEN AND SILENT ONES«” was unveiled.

During 1970’s stones were put as gravestones on the quarters of Polish Army Soldiers from 1939, soldiers of 1st Army of the Polish Army and on the neighbouring insurgent quarters. Nazi terror victims’ quarters were also put in order and cleaned.

1971 monument of “SOLDIERS OF TADEUSZ KOŚCIUSZKO 1ST INFANTRY DIVISION” was unveiled.

1980 – funerals of the crew of polish aircraft, which tragically crashed in Okęcie, Warsaw, on 14th March 1980.

1983 – forming quarters and building monument “IN THE MEMORY OF PARTICIPANTS OF ŚLĄSKIE AND WIELKOPOLSKIE UPRISINGS”.

29th September 1984 – “MONUMENT-MAUSOLEUM OF THE VICTIMS OF NAZI CONCENTRATE CAMPS” was unveiled.

▲ Pomnik żołnierzy I Dywizji Piechoty im. Tadeusza Kościuszki

▲ The monument to the soldiers of the First Infantry Division of Tadeusz Kościuszko
Fot. K. Dybałski

▶ Miejsce pamięci patriotów walczących o niepodległą Ojczyznę zamordowanych w Warszawie, w okresie terroru stalinowskiego, skrycie pochowanych na cmentarzu

▶ The memorial site for patriots, fighting for independent Homeland in Warsaw during the Stalinist terror and secretly buried in the cemetery

Fot. K. Dybałski

1 stycznia 1964 – uchwałą Rady Narodowej m.st. Warszawy cmentarz wojskowy i komunalny (ok. 24,5 ha) zostają połączone, przejęte przez miasto i nazwane „Cmentarz Komunalny na Powązkach”.

19 września 1965 – odsłonięto pomnik, symboliczną zbiorową mogiłę „ŻOŁNIERZY PIERWSZEJ SAMODZIELNEJ BRYGADY SPADOCHRONOWEJ I »CICHOCIEMNYCH«”.

Lata siedemdziesiąte – ustawiono kamienne pomniki nagrobne w kwaterach żołnierzy Wojska Polskiego z 1939 roku, żołnierzy I Armii Wojska Polskiego oraz w sąsiednich kwaterach powstańczych. Uporządkowano kwatery ofiar terroru hitlerowskiego.

1971 – odsłonięto pomnik „ŻOŁNIERZY I DYWIZJI PIECHOTY IM. TADEUSZA KOŚCIUSZKI”.

1980 – pogrzeby członków załogi samolotu PLL LOT, który 14 marca 1980 roku rozbił się na Okęciu w Warszawie.

1983 – założenie kwatery i budowa „POMNIKA POWSTANCÓW ŚLĄSKICH I WIELKOPOLSKICH”.

29 września 1984 – odsłonięcie „POMNIKA – MAUZOLEUM OFIAR HITLEROWSKICH OBOZÓW KONCENTRACYJNYCH”.

1986 – forming a quarter and a monument “DĄBROWSZCZACY”, who were participants of battles against fascism in Spain in 1936–1939.

23rd May 1987– funeral of the victims of the PLL LOT air crash, which took place on 9th May 1987 in Kabaty near Warsaw.

1989–1991 – the cemetery area enlarges to 28 ha.

1st November 1991 – unveiling and consecration “MONUMENT – SYMBOLIC GRAVE OF PEOPLE MURDERED BY PUBLIC SAFETY OFFICERS, SO-CALLED MILITARY INFORMATION, BETWEEN 1945–1956, IN THE MOKOTÓW PRISON; PATRIOTS, WHO FOUGHT FOR INDEPENDENT HOMELAND”.

1991 – forming combatant quarter “POLISH MILITARY FORCES ON THE WEST”. (C30, D20)

▼ Panteon żołnierzy Polski Walczącej

▼ The Pantheon of the soldiers of Fighting Poland

Fot. K. Dybalski

27th September 1991 – symbolic funeral of general of division Stefan Rowecki “Grot” and general of brigade Leopold Okulicki “Niedźwiadek”, the great commanders of Home Army.

10th October 1992 – putting the urn with the ashes of gen. Michał Tokarzewski-Karaszewicz in the quarter of “Chiefs and General Commandants of Polish Victory Service-Union of Armed Struggle – Home Army”

30th July 1994 – funeral of general of division. Tadeusz Bór-Komorowski in the quarter of “Chiefs and General Commandants of Polish Victory Service-Union of Armed Struggle – Home Army”.

31st July 1995 – unveiling the “KATYŃ MONUMENT” – a place commemorating victims of the NKWD’s murders of Polish officers in 1940. There are two monuments

▼ Kwaterna żołnierzy Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie

▼ The plot of the soldiers of the Polish Armed Forces in the West

Fot. K. Dybalski

1986 – założenie kwatery kombatanckiej i budowa pomnika „DĄBROWSZCZAKÓW”, uczestników walk w Hiszpanii w latach 1936–1939 przeciw faszystom.

23 maja 1987 – pogrzeb ofiar katastrofy pasażerskiego samolotu PLL LOT, który 9 maja 1987 roku rozbił się w Kabatach koło Warszawy.

Lata 1989–1991 – powiększenie terenu cmentarza do około 28 ha.

1 listopada 1991 – odsłonięcie i poświęcenie „POMNIKA – SYMBOLICZNEGO GROBU PATRIOTÓW WALCZĄCYCH O NIEPODLEGŁĄ OJCZYZNĘ, POMORDOWANYCH W WIĘZIENIACH PRZEZ ORGANA BEZPIECZEŃSTWA PUBLICZNEGO (TZW. INFORMACJĘ WOJSKOWĄ) W LATACH 1945–1956”.

1991 – założenie kwatery kombatanckiej „POLSKICH SIŁ ZBROJNYCH NA ZACHODZIE”. (C30, D20)

27 września 1991 – symboliczny pogrzeb gen. dyw. Stefana Roweckiego „Grota” i gen. bryg. Leopolda Okulickiego „Niedźwiadka”, dowódców Armii Krajowej.

10 października 1992 – złożenie urny z prochami gen. Michała Tokarzewskiego-Karaszewicza w kwaterze „Dowódcy i Komendantów Głównych SZP-ZWZ-AK”.

30 lipca 1994 – pogrzeb gen. dyw. Tadeusza Bora-Komorowskiego w kwaterze „Dowódcy i Komendantów Głównych SZP-ZWZ-AK”.

31 lipca 1995 – odsłonięcie „POMNIKA KATYŃSKIEGO”, miejsca upamiętnienia ofiar zbrodni NKWD na polskich oficerach w 1940 roku. W tzw. Dolince Katyńskiej

▼ Pomnik poświęcony oficerom Wojska Polskiego pomordowanym przez NKWD w 1940 r.

▼ The Monument to the Polish army officers murdered by the NKVD in 1940

Fot. K. Dybalski

in the shape of crosses in so-called "Valley of Katyń": "governmental" and "people's". They are commonly treated as one monument and called "Katyń Cross" because of the fact they had one collective unveiling ceremony.

In **October 1996**, according to City Council of Warsaw's resolution, the administration over the cemetery was taken by Municipal Cemeteries Board.

1997 – building a monument – a place commemorating "VICTIMS OF THE III REICH".

1998 – City Council of Warsaw restore the former name "Military Cemetery", used before 1964.

5th September 1999 – unveiling the monument of "POLITICALLY REPRESSED SOLDIERS MINERS 1949–1959".

1999 – forming combatant quarter "SOLDIERS OF 1ST FRENCH ARMY – REN AND DANUBE".

2000 – unveiling "MONUMENT – GRAVE OF SOLDIERS OF NATIONAL ARMED FORCES".

2003 – forming combatant quarter "SOLDIERS OF SEPTEMBER 1939"

2004 – building a monument and forming a combatant quarter "PEASANTS' BATTALIONS".

25th January 2007 – initiation of usage of columbariums made thanks to financial support of the City of Warsaw.

24th September 2010 – unveiling and consecration of "SYMBOLIC SYBIRACY'S GRAVE".

10th November 2010 – unveiling and consecration of "MONUMENT COMMEMORATING VICTIMS OF THE AIRCRASH UNDER SMOLEŃSK 10.04.2010"

On the field of so-called "Smoleńsk quarter" between 19th and 24th April 2010, 28 departed in this aircrash were buried, and on 10th May 2010, urns with ashes of another 12 were put to a special crypt.

► Kolumbarium
► The columbarium
Fot. K. Dybalski

ustawione są dwa pomniki w postaci krzyży: „rządowy” i „społeczny”. Ze względu na ich wspólną ceremonię oficjalnego odsłonięcia, są one często traktowane jako jeden monument i nazywane „Krzyżem Katyńskim”.

Październik 1996 – uchwałą Rady m.st. Warszawy administrację cmentarza przejął Zarząd Cmentarza Komunalnych.

1997 – budowa pomnika miejsca pamięci „POSZKODOWANYCH PRZEZ III RZESZĘ”.

1998 – Rada Miasta Warszawy przywróciła nazwę „Cmentarz Wojskowy”, funkcjonującą przed 1964 r.

5 września 1999 – odsłonięcie pomnika „REPREZJONOWANYCH POLITYCZNIE ŻOŁNIERZY GÓRNIKÓW 1949–1959”.

1999 – założenie kwatery kombatanckiej „BYŁYCH ŻOŁNIERZY I ARMII FRANCUSKIEJ”.

2000 – odsłonięcie „POMNIKA – GROBU ŻOŁNIERZY NSZ”.

2003 – założenie kwatery kombatanckiej „ŻOŁNIERZY WRZEŚNIA 1939 R.”.

2004 – budowa pomnika i założenie kwatery kombatanckiej „BATALIONÓW CHŁOPSKICH”.

25 stycznia 2007 – przekazanie do eksploatacji kolumbariów wykonanych ze środków m.st. Warszawy.

24 września 2010 – odsłonięcie i poświęcenie „SYMBOLICZNEJ MOGIŁY SYBIRAKÓW”.

10 listopada 2010 – odsłonięcie i poświęcenie „POMNIKA UPAMIĘTNIAJĄCEGO OFIARY KATASTROFY LOTNICZEJ POD SMOLEŃSKIEM 10.04.2010 R”. Na terenie tak zwanej kwatery smoleńskiej, w dniach 19–27 kwietnia 2010 roku pochowano 28 ofiar katastrofy, natomiast 10 maja 2010 roku do specjalnej krypty złożono 12 urn z prochami ofiar.

▼ Pomnik upamiętniający ofiary katastrofy lotniczej pod Smoleńskiem 10 kwietnia 2010 r.

▼ The monument commemorating the victims of the plane crash in Smoleńsk on April 10, 2010

Fot. K. Dybański

- ▲ Groby żołnierzy WP i ochotników poległych podczas obrony Warszawy we wrześniu 1939 r.
 - ▲ Tombs of the Unknown Soldiers of the Polish Army and volunteers killed during the Defence of Warsaw in 1939
- Fot. Alina Wiszenko-Zabrowarny

Wydawca: Zarząd Cmentarzy Komunalnych w Warszawie
ul. Powązkowska 43/45
01-797 Warszawa

Dziękujemy Narodowemu
Archiwum Cyfrowemu
za udostępnienie zdjęć

Źródła wykorzystanych ilustracji: Narodowe Archiwum Cyfrowe, Polska Agencja Prasowa, Krzysztof Dybalski, Alina Wiszenko-Zabrowarny

Opracowanie graficzne: Alina Wiszenko-Zabrowarny

Realizacja wydawnicza: Pracownia Wydawnicza Andrzej Zabrowarny